

LITERATORUL

Apare Duminica

— Duminică, 16 Martiu 1880 —

Abonamentul: pe trei luni 4 lei, pe șase luni 8 lei. — Anunțurile: pe pagina 13 și 16 linia 59 b
Scrierile nefrancate se refuză. Administrația Str. Stirbey-Vodă No. 9.

SUMARUL: Adevărul și Minciuna, poezie de T. H. Stoenescu. — Ce este o carte bună? de B. Florescu. — Dedicatie de Duiliu Zamfirescu. — Tipuri dispărute: V. Ciugul; Curs de analiză critică de A. A. Maccdonski. — Prietenul meu de Const. Drăgulinescu. — Dimineața, poezie și Rêvista Theatrului de Ioan N. Polychroniade.

Adevărul și Minciuna

Adevărul, sub o sdreanță,
Intr'o zi privia cu dor
Omenirea, peste care
Fuse drept stăpânitor.

Tineri, chiar bătrâni din cale
Se-abăteau, cu nepăsare;
El ca sclav, svărlit uitărei,
Sta sdrobot de întristare.

Din acei ce'l adorară,
Nimeni nu 'și mai amintea
Că stăpânul d'altă dată,
Fără sprijin, rătăcea.

Dar minciuna, îmbrăcată
 Cu podoabe strălucite,
 Îl zări cum sta sub lanțul
 Veacurilor ne'mblânzite.

— Adevărul, ea 'i zise,
 Pentru ce ești gânditor?..
 Ai avut un tron, putere..
 Azi te veđ un cerșetor.—

Adevărul îi răspunde:
 — Numărat-am zile multe
 De când cruda omenire
 Nu mai vrea să mă asculte.

Ea 'm'i-a uzurpat puterea,
 Ți-a dat ție tronul meă,
 Ca să faci un iad din lume
 Ș'un Demon din Dumnezeu!..

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Vrând să cer o locuință
 La bogat în van am fost;
 Dar săracul avu milă
 El 'mi-a dat un adăpost.—

— Adevăr! Vorbi minciuna,
 Vin aci sub haina mea..
 Nu ai teamă... vei fi mare!..
 Tron... putere?.. Vei avea!

Prin palate strălucite
 Lângă mine vei pătrunde;
 Iar la mesele bogate,
 Sub minciunii te vei ascunde!..

— Nu!.. Mai bine sărăcia,
 Îmbrăcat ca cerșetor;

Decât oarbă târătoare
La bogatu 'nșelător!

Mergi, planează asupra lumii
Căci te-a vrut stăpânitoare!...
Fii ce ești; rămâi minciună
Neagră și înjositoare!...

În coliba unde plânge
Tot sêracul cu amar,
Eu voi sta cu el la masă,
Și vom bea dintr'un pahar!

Th. M. Stoenescu.

Ce este o carte bună?

E o frază a lui La Bruyère care m'a făcut să mă gândesc, când am citit pentru prima oară pe numitorul autor al *Caracterelor*. Această frază sună așa: "Quand une lecture vous élève l'esprit, l'ouvrage est bon et fait de main d'ouvrier". În aceste conversațiuni ce am cu lectorii mei, cred că le va fi util să le dau azi rezultatul reflecțiilor mele asupra acestui subiect.

Cărțile cele bune care fac gloria unei națiuni, nu-i aparțin numai ei; ele sunt comoara omenirii, depositul marelor ei gândiri, nobilelor ei simțimente, a fecundelor ei adevăruri, a descoperirilor folositoare, care sunt toată a ei avere, și însă-și a ei viață.

Severe în alegerea lor, generațiunile nu conservă și nu transmit celor următoare de cât acele cărți care au înveșmântat într'o formă perfectă, într'o haină trainică și frumoasă idei care merită să fie consacrate.

O carte bună este o carte bine cugetată și bine scrisă. Dacă din întâmplare o idee falsă, un simțiment mic și înjositor, o invențiune frivolă și rece, au fost îmbrăcate într'o formă seducătoare, dacă o carte rău gândită e bine scrisă, ea va putea rămâne în bibliotecă, nu în memoria omenirii; și va duce traiul, nu va avea viață. O carte bine cugetată și rău scrisă va avea aceeași soartă. Va vegeta stimată și uitată, nu va avea marele și nobilul destin al acelor cărți care trăesc prin cugetare și prin artă.

Celor d'ânteu le lipsește viața. Este absinte sufletul. Omenirea trăește din idei și din simțimente. O pasionează lucrurile cele mari, nu vorbele cele frumoase.

Trebue ca ea să se simtă transportată, aridicată spre ceva mare, pentru ca ea să aplaude și azi, și tot-d'auna.

Celor din urmă, le lipsește arta : cugetarea nu e totul. Când fruct al reflecțiunii și al rațiunii numai, ea rămâne rece, legată de semnele inerte ce o reprezintă, ea nu ne transportă, nu ne mișcă. Trebuie ca ea să fie animată de o suflare mai ardinte, să fie răpită într'un sbor mai înalt și mai repede. Trebuie ca ea, convingând rațiunea, să mai încălzească încă, și să mai misce simțimentul. Eată ceea ce dă elocință, ceea ce dă stylului mărire, pasiune și viață. Sufletul se înalță în adevăr; spiritul concepe mari lucruri; inima se mișcă, la suflarea pasiunilor celor generoase; limbajul urmăzează această mișcare; arta găsește trăsurile sêle cele mari, proporțiunii mari, un mers nobil care desemnează în mod neted, și conduce la o solidă perfecțiune operile cele mari. Este atunci un raport intim, o strânsă unire între frumusețea subiectului și frumusețea formei. Una aduce pe cea-l-altă, și se înveșmântă în ea în mod natural. Talentul 'și poate, ca în cartea Maximelor, grămădi artificierile sêle, ademenirile sêle pentru a face dintr'o carte rău cugetată o operă plăcută : nu avem o carte bună și care să posede adevărata elocință. Tot așa rațiunea exactă și inima onestă a unui Arnaud, a unui Nicole pot să le dicteze o carte sănătoasă, de stimat, rece; dacă elocința nu încălzește nici pe autor nici pe cititor, dacă cartea rămâne rău scrisă, e că sufletul scriitorului nu s'a înălțat destul de sus, e că cugetarea a rămas necompletă : n'a scris un magistru, opera nu este făcută *de main d'ouvrier*.

Luafți din contra o carte necunoscută încă; deschideți-o, citiți-o. A învățat autorul ei arta de a scri? Eată ce nu știți. Cunoașteți d-voastră înși-vă secretele acestei arte? Nu le cunoașteți. Nici nu știți dacă e o artă de a scri. Urmați pe scriitor unde vrea să vă ducă; vă lăsați orbește în voia lui. Dacă, odată ce ați închis cartea, ați rămas rece, dacă nu vă simțiți sufletul înălțat spre nimic mare, spre nimic nobil, dacă cartea ce ați citit nu v'a lăsat nici o idee mare în spirit, nici un nobil simțiment în inimă, cartea e rău făcută, ea are vr'un defect; poate nu știți care, dar de sigur cartea e imperfectă, necompletă. Fie lacună în raționament, fie falșitate în idee, fie micșorime în simțimente, există o slăbiciune.

O gândire înaltă susține pe un autor, 'l călăuzește, 'l animă. Toate se adună spre a o hrăni, a o întări, a o lumina. Toate se coordonează; toate sunt la locul lor, toate vin la timp. Artă se face ea însă-și pe cât opera înaintează.

Tonul, nuanțele, cerințele fie-cărei părți ale subiectului, toate aceste cestiuni se rezolvă de ele înse-și. Nu e nimic fals, nimic factițiu în gândire, nimic căutat, nimic sulemenit în styl. Efectul asupra lectorului e sigur. El este mișcat, captivat, transportat. El s'a folosit, a învățat, s'a aridicat mai presus de el însu-și, se simte mai bun. O carte ast-fel cugetată, scrisă și citită, care conduce la această țintă și o atinge, este o carte bună. Autorul ei, dacă nu învățase arta de a face o carte, a găsit-o, s'eu mai bine arta s'a născut din ea însă-și în gândul lui; frumosul a eșit din adevăr și el este un magistru.

B. Florescu.

Dedicație

Mamei mele

Cum cade 'n primăvară, din meri înfloriți,
 Ninsoare de flori albe pe crini îmbobociți,
 Așa din pomul *grijei*, pe fruntea-ți gânditoare,
 De ondulate bucle căzut'a o ninsoare.
 O... mamă, știu că 'n lume și eu am fost un măr
 Ce-am nins pe a ta frunte, de timpuriu, alb păr...
 Dar de-ași putea vre-o dată, sub ramurile mele,
 Să te umbresc în tihnă, păzită de-or ce rele,
 Am face-atunci pe lume, eu, cel mai mândru pom,
 Tu, cea mai sfântă floare ce-a cunoscut vre-un om!
 Am împleti cununa a două lungi vieți
 Uitănd de restul lumii, uitați de bătrânețe
 Și fericiți am trece de oameni depărtați
 Căci fericiți sunt astăzi acei ce sunt uitați.

Duiliu Zamfirescu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

TIPURI DISPARUTE

V

Ciașul

De când cu căile ferate, poștele, caii de poștă, surugi
 ciașii, olacurile, căruțele, trăsurile cu zonturi, diligențele, și
 o mulțime de alte mijloace de călătorit tot atât de vechi, au pierit
 ca și cum n'ar fi fost, întocmai după cum au pierit sfașii, golo-
 ganii, paralele, irmilicii, icusarii și rubielele.

S'a dus vremea când cumpărai trei covrigi la o para, și când
 ocaua de carne o luați pe o firfircă de trei-spre-zece!

S'a dus vremea când dacă plecați la drum, inhămați la tră-
 sură două-spre-zece cai de poștă, duși de câte trei surugi, cu
 pletele în vânt și călări pe deșelate!

Și 'n locul acelor bine cuvântate *vremuri*, pline de fermecă-
 toare poezii, a venit *timpul, timpul nou* de astăzi, întretesut cu

drumuri de fer și cu toate năpăstiile, ce s'au potopit pe țară, pentru ca s'o ducă la desmădulare și peire.

— Dér ce?... vor zice unii; nu e mai bine acum că nu mai suntem îmbrăcați în anterieie și cu capetele în islice?

— Nu; nu e mai bine, voiú răspunde eu, căci mai bine ar fi fost să fim tot în anterieie și cu ișlicu în cap, de cât în haine streine, pe drumuri de fer streine și cu sărăciă oarbă 'n pungă.

Răposatul tată-meú, (Dumnezeú s'î ierte) nu era tocmai de o părere cu mine, că de câte ori pleca la drum să supăra groaznic pe poștă, pe surugiú și mai ales pe bieții ciauși. Mi-oiú aduce aminte cât oiú fi de ocară ce trase ciaușului de la Vadulat.

Plecasem din Bucu eșci cu trăsura noastră cu zonturi, mare cât un hambar și care se despărtea pe mijloc printr'o perdea; și pentru că trăsura era înhamată cu două-spre-zece cai, sosirăm destul de repede la poșta de la Vadulat, dér, cu toate acestea, ziua fiind mică toamna, începuse tocmai să amurgescă. Când se aduseră caii ca să 'l schimbe, tată-meu chiemă pe ciauș și 'l întreabă, de ce au scos surugiú din grajduri numai opt cai. Și ciaușul, pe care mi 'l aduc aminte ca acum, un om înalt și chipes, îi răspunde, că ai-l-alți sunt la ciaz.

De-or fi fost caii la ciaz, ori nu Dumnezeu șciă; dar ciaușul văzând că nu i se trece cu una, cu două, scoase ca din pământ încă patru cai și puse de 'l prinse la trăsura pe lângă ai-l-alți. Surugiú se azvêrliră apoi în șa, cu bicele în mână, și gata de plecare, pe când ciaușul, cu căciula cu fund roșu în mână, ca mai mare al surugiúlor, căci ciaușii erau un fel de vetafi ai lor, le da feluri de povești, ca bună-oară să mâne bine, să bage de seamă la hopuri și altele multe; dar aceasta, mai mult pentru a face să 'l cadă bacșișul obicinuit în căciulă, de cât din grija ce avea ca să sosim cu bine la poșta următoare.

Așa era dispărutul tip al ciaușului de poștă, și pare că 'l ved încă 'n picioare la porțița trásurii, în ițarii lui de dimiă albă, cusuți cu arnice, și cu peptarul lui roșu, ale cărui flori de mătase și de fir străluciau în cele din urmă raze ale soarelui ce apusese de trei sferturi după dealurile care albăstreau în depărtare.

Al. A. Macedonski.

DIMINEAȚA

DEDICATA D-LUI ANTON CARP

E încă întuneric, e liniște profundă,
Flori de nemurire străbat sufletul meu,
Și cerul și pământul în mine se confundă;
În ochi îmi este cerul și 'n piept un Dumnezeu!

Frumoasă e Natura, divină inspirarea!
D'asupra mea sunt stele, în jur înalte stânci,
Și harpa mea 'și revarsă simțirea și cântarea;
Sburând din frunză 'n frunză, din munte prin văi adânci!

Îngălbinată luna se stinge și albește
În fața Aurorii cu chip fermecător,
În brazde lungi tot Cerul se 'mbracă, se roșește
Iar soarele s'arată în fruntea unui nor.

Lumina se împarte și picre umbra sură,
Stăpânitorul zilei urcându-se mereu,
Măreț ca și destinul privind peste Natură
Străbate drumul vecinic prescriș de Dumnezeu!

În fața mea e schitul, asyl de pocăire,
Înconjurat de arbori și piscuri de granit,
Dar mai pre sus de ele apare 'n strălucire
Simbolul mântuirii, în raze poleit!

În dreapta este o coastă ce fumează la soare,
În stânga e un munte cu brazi ascunși în nori,
Spre răsărit lumină, iar spre apus splendoare
Și 'n vale e pârul ce murmură prin flori.

Frumoasă este, Dómnice, senina dimineață
Când paserile 'n frunze scot cântece d'amor,
Când vântul le îngână, când riul cu dulceață
Deșceptă cu șoptirea 'i răsunetul sonor;

Când florile deschise la raze de lumină
Spre-a răspândi parfumuri, se scutură în vânt,
Când patimele toate în piept mi se alină
Când Totul glorifică pe Dumnezeul sfânt!

O! spune-mi mie-atuncea, O suflete ce 'n taină
Aspiri spre alte sferę, visezi spre alte lumi,
De 'i este Infinitul strălucitoare haină,
De ce sę mai stai oare in dor sę te consumi?

Pe aripele zilei, cu vęntul care zboarę
Cu aburii din cęmpuri, ce se ridică 'n cer
Inalță-te intocmai ca flacără uşoară,
Ca razele curate ce tremură 'n eter!

Fii tocmai ca și fumul de smirnă și tămăie
Pornit de pe altare inchise 'n strimte bolți,
Și 'n urma ta, țărina, țărini se rămăie:
Străbate prin lumina, lumină se desvolți!

Ioan N. Polychroniade.

Schitul Poiana-Lunga.

BCU Cluj Curs de analiză Critică Cluj

POEMA LEVANTE SI CALAVRYTA

(Urmare).

Ca Inspirațiune, poema nu mai cade din acest moment:

„Stai luntrași! Nu vezi cum superi prin a vislelor lovire
Maestosa ei odihna, visul ei de fericire...
Nu vezi fruntea ei cernita ce mareș i-o inennuna
...ale rozoz *dalbe* vecnicie călătoreea lună?
...ta cu ce sială lunga 'i haină i o sërută
Marea mută?

Frumoase versuri, frumoase idei!.. Sę nu supere luntrașul maiestosa odihna a Misolongheii! Urmeze-și visul ei de fericire!.. Nu vedeți oare că luna îi încoronează fruntea cernită, cu albi ei trandafiri?... Nu vedeți oare cu câtă sială, chiar marea, sërutând lunga ei haină, rămâne mută in fața unei ast-fel de glori și u-nu ast-fel de doliu!...

Ca analitică de versificațiune nu găsım defectuos in versurile citate, de cât eliziunea: *Cu-ale*. Ca trecere pe lângę frumosul poetic și ne-vedere a lui, nu remarcăm de cât calificativul *dalbe* dat rozeler pe care luna le pune pe fruntea cernită a celebrei cęții! In loc de *dalbe* care nu prea exprimă mult, admițęnd ca exprimă ceva, era mult mai conform cu bunul simț rezultând din chiar su-

biectul versului, să se fi pus pur și simplu: *roze albe*, în loc de: *roze dalbe*. *Albul*, este în adevăr și coloritul ce convine mai mult *rozelor* pe cari, *luna vecinic călătoare*, le pune pe fruntea acelor ruine, ca niște poetice flori de doliu.

Albul însemnează jale, de o potrivă ca și *negrul*. Dar...

„Stai, Oprește-te... Ascultă..

Nu; și barca cea ușoară

De lungi aripi legănată ca un gând pe valuri zboară!“

Cât de admirabilă este această expresiune: *De lungi aripi legănată* spre a vorbi de latele leuștei cari poartă acea barcă în liniscea nopții!...

Ea este admirabilă în adevăr, dar, nu trebuie să se ocolească de a numi lucrurile pe adevăratul lor nume de cât foarte rar, și, trebuie mult talent pentru a reuși! Comparațiunea ce urmează este și mai frumoasă; Luntrea:

„Ca un gând pe valuri zboară

Acea barcă este o nălucă! Pe cine poartă într'ênsa?

„Eat'o... vine... Să 'ndreptează spre castelul cel Arab

Unde sir Howards Englezul mai bogat ca un Nabab

Și'a adus smintitu 'i spleen și răceala Englezească,

Ca la lungi raze de soare calde să 'și le 'ncălzească,

Cele trei versuri d'ânteiă sunt bine construite afară de *hiatul* de la: *Și'a adus*. Versul de al patrulea de și conținând o foarte frumoasă idee, prin construcțiune nu mai e vers ci o curată frază în proză din cauza călcării cezuri și mai ales din cauza expresiunei *calde* pusă dupe soare: „*Ca la lungi raze de soare calde să 'și le 'ncălzească*.“ A construi o frază nu e permis nici în proză, necum în versuri! În proză nu s'ar fi putut zice de cât astfel: „*Ca la lungi și: calde raze de soare să și le 'ncălzească*.“

În schimb versurile ce urmează sunt cruțate de asemenea defect:

„O! Arhipelagul *mëndru* câți Englez 'n'a 'nveselit

Câte suflete răcite soarele 'i n'a încălzit!“

Mëndru este luat în aceste versuri în sensul de *frumos* ai prin urmare nu este umplătură. Cu toate aceste, cred că ar fi fost mai poetic a să scrie: O! *Arhipelagu-albastru*. Această ênsă, este numai o cestiune de gust.

„Eată barca... Eat'o vine. Danțat' ei lîn se anină

După gitul unui tigru: Mărmură sculptată fină;

Iar din luntrea cea grăbită sprinten sare chiar Levante

De la Zantel!“

Nu găsesc nimic de prisos aci afară de *lîn*. Unii vor zice poate că era destul a spune: *Eată barca și că: Bat'o vine* care fi urmează este o umplătură. Acesta nu cunosc ce este nuanța în artă. *Eat'o vine* este o nuanță trebuincioasă pentru ca să arate că barca ce aproape de mal, că sosește, că a sosit. *Danțat' ei se anină după gitul unui tigru de marmură sculptată cu finețe*. Acel tigru

este foarte natural adus pe țerm, în fața fantasticului Castel Arab. El stă pe soclul său și privește marea ca o sentinelă înaintată. Levante în fine, chiar lopătarul Levante sare sprinten din acea barcă care aducea pe Sir Hoowards Englesul. Aceasta este asemenea natural: Barca era a lui Levante. Sir Hoowards intră însă în castel, și Levante, nebun de gelozia îl urmează ast-fel:

„El tăcut se furișează printe salele *perdute*
 „Intrebând lampete stinse, vorbind zidurilor mute,
 „Cercetând ușa cu ușa și la orî și ce mișcare
 Simțind inima 'i cum bate, sufletul cum îl trăsare
 Iar în fund, pierdut de lume, el aude 'ncetișor
 Un glas tainic ce 'i șoptește: Vîno... Ah, mi-e dor, mi-e dor!

Renunț să analizez cu deamănuntul asemenea inspirate versuri! Ele exprimă cu desăvîrșire, tot ce a voit poetul să exprime, adică gelozia lui Levante și starea în care îl aruncase. Cerceta ușa cu ușa, întreba zidurile mute și din timp în timp, i se părea că aude, pierdut de lume, un glas tainic ce 'i șoptea: „Vîno... ah, mi-e dor, mi-e dor!“ Nu avem de regretat de cât non-sensul care constă din a da sălilor din castelul Arab calificativul de *pierdute*:

„El tăcut se furișează printre *sălile pierdute*.“

Urmând găsim următoarele versuri:

Un pas, încă un pas,.. și eată'l. Eată Cleful la intrare..
 Pironit de gelozia, rămas mut de întristare
 El privește la Englezul ce sărută în uimire
 Mîna ei...

Ne oprim un moment. Ce? Calavryta nu'l iubește oare? Il înceală cu un altul? Levante o crede căci Levante e Grec. Englezul însă nu'l sărută mîna de cât după uzul și semnul de curtenia Europenească, căci, Calavryta, este de sigur, o damă din lumea mare precum ne lasă poetul să presupunem, după castelul în care o pune să locuiască. Calavryta prin urmare nu'l înceală, ea tot îl iubește, însă poate oare să creadă aceasta, Levante, el simplul lopătar, el omul din popor, și, mai ales, el care e Grec în toată puterea cuvîntului. Nu, de sigur, și de aceia:

„Pironit de gelozia, rămas mut de întristare
 El privește la Englezul ce sărută în uimire
 Mîna ei, alba ei mîna, căreia nebunul se 'ntrec
 Zantioșii toți se 'nchine neschiubata lor iubire
 Luntrea, armele și capul, tot ce poate da un grec.“

A caracteriza mai bine pe Greci, și mai cu seamă pe Grecii din popor nu se poate; Levante, ca tip, e perfect în toate privințele. Frumos ca o închipuire a lui Anacreon, gelos ca un Grec, pentru el este o crimă a să depune de un altul măcar o simplă sărutare pe mîna cea iubită, pe mîna pentru care 'și-ar fi dat el dimpreună cu toți Zantioșii „*luntrea, armele și capul, tot ce poate să dea un Grec!*... Dacă toate versurile ce compun această poemă ar fi fost rele ar fi

ajuns partea pe care o cîtarăm pentru ca să le răscumpere pe toate! Luat chiar acest singur vers, și tot ar afirma puternic talentul d-lui Zamfirescu:

„Luntrea, armele și capul, tot ce poate da un Grec.“

Intercalat într'o piesă de teatru, artistul care l'ar recita, chiar dacă ar fi mediocru, ar fi coperit de aplauș și de flori. Frumusețea acestui vers constă din admirabila gradațiune ce conține. Pentru un Grec, luntrea este foarte scumpă, după luntre, n'are nimic mai scump de cât armele, și după arme n'are nimic mai scump de cât capul. Aceasta este tot ce poate da un Grec ca mai scump pentru dînsul! Când își dă cine-va inima, ce vrei să dea mai mult de cât viața?

„Cum îl vede ea spre dînsul tremurând mîna și întinde;

Calavryta cum îl zărește a ghicit gelozia care geme în peptul lui Levante.

„Vin, îi zice cu privirea, Calavryta e a ta.

Vino, vis trimis de noapte și de buza-mî ce s'aprinde,

Dor cu ochii ca seninul, vin' lipește-ți buza ta.“

Ast-fel, îi zice Calavryta, cu privirea, spre a'î alina inima. Regretăm însă, că pe lângă poeticul „*vis trimis de noapte*“ s'a anexat oare-cum prozaicul: „și buza-mî ce s'aprinde“, iar pe lângă: „*dor cu ochii ca seninul*“, cu desevîrșire prozaicul: „*vin lipește-ți buza ta*“. Observăm apoi, că „ta“ nu rimează tot cu simplul „ta.“

Însă el, smintit de ură, vechiul pistol din brîu apucă

Și ochește... — Un foc roșu trece viu ca o nălucă...

Un corp cade... — O! pistolul era vechi dar era bun!

Acesta e sfîrșitul poemei și toată puterea Inspirațiunii sale vibrează în aceste versuri din urmă. Culminația întregii poeme stă în aceste patru versuri. Typul lui Levante se susține pînă în sfîrșit. Gelozia a triumfat, *smintit de ură apucă un vechiul pistol din brîu și ochește...* Ne pare că'l vedem în acele momente supreme... Pe la *ochii trece un foc viu ca o nălucă... Un corp cade*: Englezul nu mai este! Câtă frumusețe și ce admirabilă imagine a descărcării pistolului: „*Un foc roșu trece viu ca o nălucă!*“ Asemenea frumuseți sunt atât de excepționale în cât sunt convinși, că nu sunt poezi, orî-cât de mari, carî n'ar fi mândri, de a le produce!

Dér focul a trecut, coprinzînd abia spațiul unei secunde și:

„Un corp cade... O pistolul era vechiul dér era bun!“

Acest vers este de o frumusețe și mai mare care provine de la ruperea cezurii, nu numai permisă dér chiar cerută în asemenea situațiune dramatică, de la opozițiunea care rezultă din faptul că pistolul era vechiul dér era bun, de la desemnarea ce același „*O! pistolul era vechiul dér era bun*“, face, cum că 'și-a nemerit ținta și că corpul care a căzut este fără suflare și nu se va mai ridica, și în fine, toate frumusețile conținute în acest vers, sunt

în armonia imitativă a detunăturii pistolului ce rezultă din punerea

la sfîrșitul versului, ce urmăzează imediat *treccrea unui foc roșu*

și viu ca o nălucă, din versul precedent, care trebuia în adevăr să fi pus înaintea detunăturii, de oare-ce, întâiu să vede focul și la urmă să aude sgomotul produs prin descărcare. Din cele enumerate, orî-cine poate să înțeleagă câtă valoare are și trebuie să se puie pe un cuvânt când e pus la locul lui. Efectul ce poate produce în poeziă un singur cuvânt, e incalculabil și numai adevăratele talente simt aceasta. Cât suntem de fericiți că vedem pe un ténér, avénd în suflet simțiméntul frumosului péné la un asemenea punct! Ce să mai zicem de versul care urmează și care e cel din urmă?

„Calavryta plânge 'n umbră... Grecul ride: E nebun!“

Maî multă conciziune nu se poate și maî frumos sfișit de poemă este imposibil a se obține. Rima acestui vers formează ca un ecou la cel d'ântéiu: Ecou de armoniă imitativă al acelei fatale denutături și consecință a ei!. Pe când Calavryta plânge 'n umbră... Grecul ride: E nebun!

Și acuma, nu ne maî rămâne pentru ca să completăm studiul nostru, de cât să'l încheiăm prin apreciațiunile generale ce credem că este util să facem.
(va urma sfișitul)

Al. A. Macedonski.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

REVISTA TEATRALA

La Ilustrul Tragediann

T. SALVINI

OMAGIU DIN PARTEA „LITERATORULUI“

Sunt orb, căci strălucirea 'mi-a 'ntunecat vederea,
Sunt mut, căci n'am cuvinte cu ce să te compar;
Sunt plin de inspiraie, dér 'mi-a perit puterea
Și coarda lyrei mele vibrează în zadar.

Salvini, eșei teribil ca trăsnetul urgiei
Și blând ca bunătatea Divinului copil;
În tine se confundă sublimul Poesiei
Și viață, și suflet și argil!

Salvini, pentru inimă, eșei tomai ca un soare;
Dar soarele descheată pământul înghețat,
Când tu descheși simțirea din inima ce moare
Și omul se scutură și simte înălțat.

Tu dai speranță luptei, — durerei alinare,
 Martirului răbdare, — virtutea răsplătești,
 Incepi cu simplitate, te urci fără 'nctare
 Și te lovești de ceruri, și 'n ceruri ne răpești!

Fiori de suferință și lacrimi de iubire,
 Amorul și credința d'o dată răspândesci;
 Cuprinzi fatalitatea și 'i dai nemărginire,
 Te lupți cu simțimentul și crima pedepsești.

Salvini, Tragedia prin tine strălucsece,
 Rival nu ai pe lume în sborul tău măreț,
 Simțirea negrăită din tine izbucnece
 Ca lava înfocată din muntele semeț!

Din sfera ta divină, aruncă-ți o privire
 Spre Musele Române, uimite 'n fața ta.
 Tu, ne-ai lăsat în suflet o scumpă suvenir,
 O rază imortală ce nu se va uita!

BCU Cluj / Central University Library Cluj *Ioan M. Polychroniade. Cluj*

PRIETENUL MEU

III.

Sermane prietene! A trecut anii la mijloc și încă 'mă aduc aminte, vorbă cu vorbă, destăinuirea ta. Nu voiu uita în viață ziua aceea; tristă zi, căci moartea 'ți bătea deja la ușă și se poftea la taina noastră.

Par'că fuse ieri. Ce iute trece vremea!

Locuia într'o casă în paianță aproape de cimitir compusă din două odăițe strimte și afumate, despărțite printr'o sală mică sau — ca să zic mai bine — o vatră. Trei scaune de lemn, un pat și câte-va cadre vechi așezate ici colea prin crăpăturile pereților, era tot mobilierul.

Intrând pe ușă, un miros greu îmi apăsa respirația; deschisei fereastra și rămăseii câtă-va vreme abătut, rezemat de perete. Când mă desteptai din letargia în care căzusem, prietenul meu se și așezase înaintea focului, la vatră, și 'și luase poziția obișnuită.

Mă apropiasem, pe nesimțite, de dinsul; era absorbit de gânduri. Așezat pe un scaunel, cu capul rezemat de o mână, cu ochiul fix, privea flacăra ce mă

dogorea de la uşă. După ce şezu în poziţia aceasta, mai bine de un ceas, îşi întoarse capul spre mine şi zărindu-mă :

— Am rămas acelaşi, imi zise el surizînd. ce vrei, dragul meu ; mi-e peste putinţă se mă desvăţ. Acum, ar fi şi prea tîrziu.

Vorbea, scotocind cu un cleşte cărbunii ; flacăra isbucnise din toate părţile. Privindu-l, crezui un minut că stau de taină cu umbra lui.

— Am trăit prea mult, murmură, lăsînd să-i cadă cleştele din mîna ; trebuia să isprăvesc mai iute ca cei-l-alti.

Apoi, făcîndu-mi semn să trag un scăunel lângă vatră, îşi frecă fruntea, ca cum ar fi voit să ia o hotărîre supremă. —

— Sunt sigur ca ai suferit multe, de cînd nu ne-am văzut, urmă el cletănînd capul ; lumea îţi prepara decepţia, la cari nici cu gîndul nu gîndeai. Te-ai indignat, la început, căci nu te lasa inima să faci alt-fel ; incetul cu incetul însă le-ai considerat ca bine-venite, ai căutat să te deprinzi cu ele, şi astă-zi eşti om — aşa cum trebuie să fie un om în lume. Decepţia e rana sufletului, rana ce-l consumă neîncetat ; sunt rari, aceia, cari să mai păstreze pînă la sfîrşitul vieţii lor, o parte vie, ne-atinsă. Adesea ori, — pe cînd trăiam împreună, m'ai văzut înterupînd convorbirile noastre, asupra mizeriei după pămînt, şi alergînd la foc înaintea căruia rămăneam neclintit. Mi-aduc aminte să mă fi întrebat atunci, în nenumărate rînduri, pentru ce stau ceasuri întregi la gura sobei, şi la ce mă gîndesc în vremea aceasta. Îţi respondeam mai tot-d'a-una foarte vag, sau mă prefăceam că nu te aud. Mărturisesc acum, că eram hotărît să îngrop cu mine secretul nebuniei mele, nebunie dulce, la care am alergat ori de câte ori lumea mă înspăimînta : atmosferă plăcută, în care sufletul — la adăpost de primejdia ce abia o întrevăzuse — l'utea liniştii, ca într'un loc în care 'şi găsise scăparea ; adevărată antidotă contra veninului ce se stricoară în fiinţa noastră, la fie-ce pas ce-l facem spre mormînt. —

Trăseiu scăunelul lângă vatră, şi, fără să scot un cuvînt, ascultaiu taina prietenului meu. —

La 15 Iulie 186 . . . — aveam pe atunci douăzeci de ani — străbăteam grădina Cişmegiu, pe la mezul nopţii, după ce umblasem o zi întreagă să găsesc un adăpost — căci stăpînul casei unde locuiam, imi închisese odaia. Obosit de umblet, nemîncat de două zile, desgustat de lume şi de mine însu-mi, mă furişai în insulişă, şi aeolo — singur în mijlocul siugurătăţii ce mă înconjura — mă lungii pe iarbă, şi, învins de suferinţă, ridicaiu ochii spre cer, adăpostul tutulor nenorociţilor. Câţiva norişori albi, impiedeau din cînd în cînd razele lunii să stăbată pînă la mine, prin frunzişul arborilor ; apoi, dispăreau ca şi absorbiţi de dînsa. Privindu-l trecînd ast-fel, imi adusei aminte de un minut din copilăria mea, în care imi închipuiam că se duc să se culce ; imi păru rău că numai eram copil. Zgomotul înăbuşit al pustiităţii, intrerupt câte o dată de cîntecul monoton al insectelor, imi paralizase simţurile. Mă pătrunsese deja, dulcele fior ce ne coprinde.

Înainte de a intra în somn, când mi se păru-că zăream în depărtare— pe lac— o umbră ce se mișca în direcția mea. Cu cât mă căsneam să deosibesc mai bine cu atât ea lua un contur mai pronunțat. În cele din urmă, văzui un corp de femeie, în mijlocul unei luntre de construcție extraordinară. De frică vream să mă scol; era prea târziu. Femeea debarcase deja și se apropiase de mine. Îmi simții atunci fruntea acoperită de o sudoare rece; un suspin adânc eși din peptu-mi zdrobit de durere; ochii mi se împăjănară, și . . .

O femeie înaltă, bine făcută drapată într-o manta alba ca zapada, îmi făcu semn cu gestul ei măreț, s'o urmez.

Auzisem vorbindu-se că fie-care muritor are un înger protector; îmi închipui că îngerul meu se coborise pe pământ să-mi dea ajutor.

O urmaiu. —

Ne urcarăm în luntrea care staționa la mal; luntrea porni fără să fie mână. — Mă chinuiam să-mi dau socotcala de cele petrecute, când, îmi simții gâtul înconjurat de două brațe; era femeia. Rămăsei uimit de frumusețea ei.

— Unde mă duci, o întrebai.

Făcu un semn spre orizontul purpuriu.

Pluteam deja pe un ocean; din barcă, se zărea îndepărtare insula către care arătase. Părea pe la răversatul zorilor. Conduși de un vânt mai dulce ca zefirul, ajunserăm la țerm, și barca peri printre valuri. Făcusem abia câțiva pași. Mă gândeam să-i vorbesc; să-i spui cât de mult sufer și să-i cer sfaturi. Pregăteam o frază, cu care să încep, când mă pomenii singur. După ce o căutai în toate părțile, în zadar, ascunsei capul în mâni și plânsei amar.

— Suferi, îmi zise atunci o voce al cărui timbru 'mi era cunoscut.

Privii oceanul; valurile lui păreau ca niște munți albi, ce se luptau între dinși. Geamătul zdrobirei lor, resuna în peptu-mi.

— Îți cunosc durerea, repetă vocea. Lumea în care ai trăit, e de piatră. Indurarea, de care ființa ta e plină, n'ai întâlnit-o încă în inimile răcite ale muritorilor..

Întorcându-mă spre partea de unde pornea sunetele, o lumină dulce 'mi descoperii fruntea și uscă lacrămile ce-mi curgeau șiroae pe obraji; în același timp, un cor de paseri 'mi implantă veselia în suflet. Ast-fel transformat, mă legănam de dulcele gândiri ce ne conduc la fericire, când zării din nou femeia, care mă răpise dintre oameni.

Făcu un semn; o urmaiu.

— Spune, unde mă duci? Dacă ești cu adevărat îngerul meu, pentru ce m'ai silit să părăsesc atmosfera în care respiram fericirea? . —

Tacută ca o statuă, își urma calea pe o potecă parfumată de trandafiri.

— Trebuie să visez, îmi vorbeam, urmând'o. E peste putință să calce picior de om asemenea locuri.

Pe când cercetam ast-fel misterul călătoriei mele, ajunsesem deja pe piața unui palat, construit în marmură — o marmură ce nu mai văzusem încă. — În fața lui, era ridicată statua Venerii. Examinând'o, mă întorsei cu gândul la vremea în care un popor artist o adora, și făcui reflecțiunea: că nu mai există frumusețe de când lumea a încetat să se închine la dînsa.

(Va urma)

C. Drăgulescu

Erată

În *Hymnul* din numărul trecut, autorul modificase pe manuscris versurile 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19 și 20 din pagina 114 și din eroare nu s'au trecut ast-fel modificate. Acele versuri se vor citi dăr precum urmează:

„Și stelele numărate
Cu lumile nemăsurate
Ce 'n Infinit strălucesc
Și 'ntr'una se 'nlănțuiesc
Formând eterne ghirlante
Ca lacrimi de diamante!

„Unii i-au zis: Rațiune
Iar alții: Iluziune;
Unii 'n materie 'l pun,
Mulți după plac îl compun!

La pagina 116 în poezia *Autîiul Vînt de Toamnă* versul I din strofa II-a se se citească ast-fel:

„Cădeau mereu c'un trist freamăt de jale*....

În strofa III-a versul al II-lea, se se citească ast-fel:

„Ca se privim la cer amîndoi.“

La pagina 120, rîndul 11 în loc de *cazurî* se se citească *cezură*. La pagina 126 versul ultim din poezia *Nîngea* se se citească:

„Erau raze și soare.“